

Nr 996

Av fru **Ryding m. fl.**, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.*

(Lika lydande med motion nr 799 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 85 behandlas vuxenutbildningen. Där återfinns alla viktiga argument för en kvalificerad vuxenundervisning — i såväl själva propositionen som remissinstansernas resonemang kring frågan. Några av de viktigaste skälen som räknas upp är bl. a. jämlikhetskravet mellan olika generationer, samhällets behov av utbildad arbetskraft och behovet av likartade sociala och kulturella referensramar för hela befolkningen. Det är målsättningar som alla kan vara överens om, liksom man naturligtvis är positiv till de förslag ecklesiastikministern lägger fram i propositionen, vilka syftar till att realisera dessa målsättningar.

Men det har tyvärr blivit ett alltför stort gap mellan det som skall genomföras och förslagen i propositionen. Det statsfinansiella läget har i stor utsträckning kastat sin förflamande skugga över de reformer som skulle förbättra de vuxenstuderandes situation i samhället. Propositionen har blivit ett lappverk utan samlat grepp på vuxenutbildningsfrågorna.

Anledningen till att vi inte har fått en samlad översyn av de vuxenstuderandes problem hänger bl. a. samman med att det inte föreligger någon utredning som fått ta ställning till problemet i stort. Man har delat upp frågan på en mängd utredningar, som fått behandla högst begränsade områden av vuxenutbildningen. Skall vi få en lösning med möjlighet att förverkliga de högt ställda målsättningarna i fråga om vuxenutbildningen, måste vi få en utredning som tar ställning till hela frågan och inte rycker loss bitar, som sedan är svåra att foga samman.

Det finns åtskilliga förslag i propositionen som för vuxenutbildningen framåt. Det är ett framsteg att det inrättas kommunal gymnasial utbildning för vuxna med förankring på ett större antal platser i landet. Samhället måste i framtiden ta ansvaret för de vuxnas utbildning på samma sätt som man i dag tar ansvaret för barnens och ungdomens. En reform i den andan måste leda till en betydande vitalisering av samhället. Målsättningen måste vara att ge varje människa — förutom grundutbildning — möjlighet att när som helst under sin livstid bedriva studier i någon form. Det kan ske antingen i form av hel- eller deltidsstudier.

Men det är beklagligt att departementschefen i sina förslag inte är villig att göra inrättandet av vuxenundervisning till ett obligatorium. Han tror att de kommunala organens vilja att skapa möjligheter för vuxenundervisning skall visa sig vara fullt tillfredsställande, och därför avvisar han förslaget om att man i lag skall skriva in kommunens skyldighet att främja vuxenundervisningen. Vi har samma förtroende för de kommunala organen, men möjligheterna till regionala skillnader blir större, om man inte skriver in detta som en skyldighet i lagen, samtidigt som samhället måste vara berett att ta sitt ekonomiska ansvar för reformen. Förtroendet måste finnas kvar även om man lagstiftar.

Departementschefen ställer sig mycket positiv till olika former av undervisning via massmedia, men de konkreta förslagen är tyvärr mycket få. Det som direkt föreslås i propositionen är två gymnasiekurser, en i engelska och en i företagsekonomi, som skall sändas i radio. Erfarenheterna från kursen i statskunskap borde annars ha varit tillräckligt positiva för att man redan nu skulle kunnat besluta sig för en utvidgning i såväl radio som television. Det är viktigt att etermediernas vuxenutbildningsprogram systematiseras från början och integreras i en allmän plan för hela vuxenutbildningen. Radio/TV:s styrka ligger bl. a. i att man kan bryta de geografiska barriärerna. Det är med all säkerhet betydligt svårare att realisera en utbyggnad av vuxenutbildningen vid orter, där det finns gymnasier, än att skapa en kvalificerad utbildning i radio/TV. Kursen i statskunskap visade sig ju också vara ekonomiskt fördelaktig, samtidigt som den nådde ett mycket stort antal människor. Det skall komma mer om utbildning i radio/TV senare, men det är inte tillfredsställande, när man nu försöker ge de viktigaste delarna av vuxenutbildningens innehåll och samtidigt avstår från att precisera hur man skall utnyttja etermedia i en sådan utveckling. En samlad översyn av vuxenutbildningen måste också innehålla en utförlig redogörelse för våra totala utbildningsresurser. TCO har i sitt utbildningsprogram visat på intressanta möjligheter att använda radio/TV i vuxenundervisningen. Det är framför allt samordning med korrespondensinstitutet och intensiva studier under vissa perioder i mindre grupper. Propositionen ställer sig delvis positiv till detta men saknar strategi för att angripa frågan med kraft.

Departementschefen antyder att den slutna kretstelevisionen på ett flertal institutioner i landet skall byggas ut. Han tycks också ha en tanke om att man någon gång i framtiden måste tänka sig en central ledning på det här området. Vi vill understryka det senare mycket kraftigt och uttalar oss redan nu för att man skall få ett sådant system till stånd. Institutionernas agerande hänger nu ofta fritt i luften. Samordning av någon betydelse saknas helt. De program som i dag skapas är mycket ofta av en låg kvalitet. Man borde i större utsträckning ställa tekniskt kunnig personal

till förfogande för att driva fram rationell undervisning på detta område, eftersom det har stora pedagogiska och ekonomiska fördelar.

En totalinventering av utbildningsresurserna borde bl. a. inrikta sig på att undersöka vilka kurser och avsnitt vid högskolor och universitet som man med i stort sett tillgängliga resurser skulle kunna programmera för eterburen undervisning. Dessa program skulle, förutom att de ställs till vuxenundervisningens förfogande, också kunna användas av universiteten i rationaliseringssyfte.

Den svenska korrespondensundervisningen är mycket väl utvecklad. Den har i stor utsträckning kurser som går parallellt med vanlig skolundervisning. Institutet drivs i dag som stiftelser, och många anser kanske att det saknas grund för att göra hela korrespondensundervisningen statlig. Men vill man nå en helhetslösning av vuxenutbildningen, så vore det en betydande fördel om korrespondensundervisningen integrerades med den vanliga undervisningen och med eventuell utbildning i särskilda kanaler i radio/TV. En sådan samordning skulle naturligtvis underlättas, om det är samma instans som har ansvaret för hela fältet. Ett statligt korrespondensinstitut bör naturligtvis också kompletteras med ett statligt bokförlag. En väl utvecklad samordning mellan nämnda institutioner är helt avgörande för om vi skall få en effektiv och planmässig vuxenutbildning.

Vuxenundervisningen måste forma sin egen metodik efter de vuxenstuderaandes förutsättningar, som är helt andra än för de elever som går i ungdomsskolan. De vuxenstuderaande griper sig oftast an studierna på ett mer målmedvetet sätt. Man kan här utnyttja koncentrationsläsning och det självständiga arbetets fördelar i högre grad än när det gäller yngre elever. Eftersom den vuxenpedagogiska forskningen varit minimal, finns här stora möjligheter att snabbt nå fram till nya och framgångsrika resultat. Departementschefen har i sin proposition om lärarutbildningen ställt i utsikt att man skall inrätta nya lektorat i vuxenutbildningens metodik. En sådan satsning borde också kopplas samman med inrättande av fasta lärartjänster för vuxenutbildning — detta bl. a. för att markera vuxenundervisningens betydelse i samhället och för att kunna inrikta resultaten av den metodiska forskningen inom området till en fast lärarstab med stark anknytning till själva vuxenundervisningen.

Propositionens stora brist är naturligtvis att man förutom radio/TV-undervisningen också i stort sett lämnat de vuxenstuderaandes studiesociala problem åt sidan. Bägge frågorna kommer att tas upp i utredningar senare. De ändringar och förbättringar som förekommer i propositionen angående studiehjälpsverksamheten till de vuxenstuderaande har naturligtvis vårt stöd, men de utgör inte på något sätt en lösning av de vuxenstuderaandes kanske svåraste problem. Vi beklagar att man lagt fram en proposition, som syftar till att ge vuxenundervisningen en helt ny ställning i samhället utan att

närmare beakta de vuxnas studiesociala situation. Här måste man verkligen komma fram till en helhetslösning. All målinriktad vuxenutbildning skall i princip vara fri. Det är möjligt att man måste erlägga en avgift i början vid viss utbildning, men den skall självfallet återfås vid utbildningens slut. Så borde korrespondensundervisningen vara upplagd. Den drar många gånger med sig stora kostnader, som inte kan täckas på ett tillfredsställande sätt.

Det är troligt att nuvarande studiesociala system, som LO framhåller, inte är lämpligt att överföra på vuxenstuderande direkt. Men studiestödet bör utformas så, att den som önskar och visar sig ha möjlighet att bedriva studier på heltid inte skall lida något ekonomiskt avbräck. Visserligen måste man räkna med att huvuddelen av de vuxenstuderande bedriver sina studier på deltid, men möjligheterna till valfrihet i detta avseende måste ökas kraftigt. Det är endast tänkbart med ett helt annat studiesocialt stöd än det som föreslås. TCO skriver i sitt utbildningsprogram: »Det skall på varje ort i vårt land finnas möjlighet att få den utbildning man önskar.» Det är en långsiktig och riktig målsättning, men den saknar varje möjlighet att realiseras utan ett fullgott studiesocialt stöd till de vuxna. De ekonomiska och geografiska skrankorna kommer att bestå så länge man inte ger en helhetslösning, där det studiesociala stödet får en central plats. Utlämnandet av den studiesociala frågan i propositionen kommer att leda till avsevärda fördröjningar av hela vuxenutbildningen. De olika momenten kan inte isoleras från varandra. Man måste få möjlighet att ta ställning till ett samlat förslag. Delförslagen i propositionen, som får vårt stöd, är i många stycken goda men långt ifrån tillräckliga.

Det föreligger i dag stora svårigheter för personer med praktiska erfarenheter från exempelvis det politiska livet eller från folkbildningsorganisationerna att få behörighet att undervisa i ungdomsskolan. Saknar man den formella kompetensen, så är det svårt, för att inte säga nästan omöjligt, att få anställning. I samband med att man försöker genomföra en bred vuxenutbildningsreform skulle man kunna gå ut med en vädjan till hela folkrörelse-Sverige om hjälp till att göra en insats för en sådan reform. Det förfaringsättet har man t. ex. använt sig av vid omläggningen till högertrafiken. Ett liknande initiativ i samband med vuxenutbildningen skulle med all säkerhet få ett positivt gensvar. Det kan också vara en möjlighet att på sikt skapa de resurser som är erforderliga inom hela skolväsendet.

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi,

att riksdagen — med bifall i övrigt till proposition nr 85 — beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att en utredning tillsättes med uppgift att utarbeta ett samlat förslag för hela vuxenutbildningen med särskilt beaktande av de vuxenstuderandes studiesociala situation, radio/TV-

undervisningen och korrespondensundervisningen och likaledes med uppgift att inventera samhällets totala utbildningsresurser.

Stockholm den 14 april 1967

Gunvor Ryding (k)

C. H. Hermansson (k)

Erik Karlsson (k)

Gustav Lorentzon (k)

Henning Nilsson (k)

Sven Hector (k)

Axel Jansson (k)

Nr 997

Av herr **Turesson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m.*

(Lika lydande med motion nr 793 i Första kammaren)

Stockholm den 14 april 1967

Bo Turesson (h)

Astrid Kristensson (h)

Hans Nordgren (h)

Carl Eric Hedin (h)

Blenda Ljungberg (h)

Ove Nordstrandh (h)

Ingrid Sundberg (h)

Nils Carlshamre (h)

Leif Cassel (h)

Alf Wennerfors (h)

Gunnar Oskarson (h)

Karin Wetterström (h)

Erik Magnusson (h)

Eric Krönmark (h)

Tore Nilsson (h)

i Tumhult

i Agnäs